

KAYA KÖY HALILARI

Kaya Village Carpets

Yrd. Doç. Dr. Sema ETİKAN*

ÖZET

Türk halıcılığı içinde kendine özgü renk, motif ve desen özelliği ile bir yere sahip olan Kaya köy halıları sadece Fethiye'nin Kaya köyü ve civarında dokunduğu ve geniş bir alana dağılmadığı için fazla tanınmamıştır. Bu halılar tarihi gelişimi süresince yörenin önemli bir ticaret merkezi olması ve yöreye Anadolu'nun diğer yerleşim yerlerinden çeşitli nedenlerle yapılan göçler sonucunda değişik desenlerle etkileşime girmiştir. Ancak zamanla Türk insanının becerisi ve zevki ile kendi özgün motif ve desenleri oluşmuştur.

Kaya köy halıları küçük boyutlu, köşeli ve göbekli halılardır. Köşe ve göbek desenleri stilize edilmiş bitkisel motiflerin bir arada kullanılması ile meydana gelir. Halının zemininde ağırlıklı olarak kırmızı ve lacivert renkler kullanılır. Bunun yanı sıra kırmızının ve mavinin tonları, sarı, turuncu, yeşil, beyaz ve siyah da en çok kullanılan renklerdir.

Günümüzde zamanla köyde turizm işletmeciliğinin kolları olan pansiyon ve restoran işletmeciliklerinin ön plana çıkması ile halıcılık azalmıştır.

Anahtar Kelimeler

Kaya köy, halı

ABSTRACT

Kaya village carpets, which have a special place in Turkish art of carpet with its unique color, motif and design features, are not well known since they are weaved only in Kaya village of Fethiye and in its surroundings therefore, they do not become wider. Those carpets had interactions with different designs because the area was an important trade center through the history of the area and because of the migrations from the different settlement areas of Anatolia. However, by the time, they became unique motifs and designs thanks to the skill and delight of the Turkish people.

Kaya village carpets have a central design, they are small and angled. Corner and center designs are made by the utilization of the plant motifs that are stylized. For the ground of the carpet, red and dark blue colors are largely used. In addition, tones of red and blue, yellow, orange, green, white and black are the colors, which are mostly used.

Today, by the time, the art of weaving carpets is becoming unpopular because pensions and restaurants' business which is the branch of tourism in the village has gained importance.

Key Words

Kaya village, carpet

Giriş

Geçmiş yüzyıllara uzanan Türk halıcılığı M.Ö. II.-III. yüzyıllar arasında dokunduğu düşünülen ve Altay dağlarının eteklerinde Pazırık kurganında bulunan ilk halıdan bu yana birbirinden farklı örnekler geliştirilerek günümüze kadar gelmiştir. Türkler Orta Asya'da yaşadıkları bozkırın soğuğuna karşı korunmak için ellerinde bol miktarda bulunan koyun yünlerini kullanarak aşama aşama halıyı icat etmişler ve göçle birlikte Anadolu'ya bu sanatlarını taşımışlardır.

Gelenek ve göreneklerimizi yansıtan, kültürümüzü geçmişten geleceğe ta-

şıyan halıcılığımız günümüzde de birçok yörede halen sürdürülmektedir.

Eskisi kadar yoğun olmamakla birlikte ipek halılar için Hereke ve Kayseri, yün halılar için yine Hereke, Kayseri ayrıca Isparta, Konya, Niğde, Manisa, Muğla, Çanakkale, Kars, Erzurum ve Nevşehir önemli halı üretim merkezleridir.

Araştırmamızda bu önemli halı üretim merkezlerinden Muğla İlinin Fethiye ilçesi sınırları içerisinde yer alan Kaya köyde, uzun yıllardır dokunan ve renk motif, desen özellikleri ile halıcılığımızda ayrı bir yer edinmiş olan halılar incelenecektir.

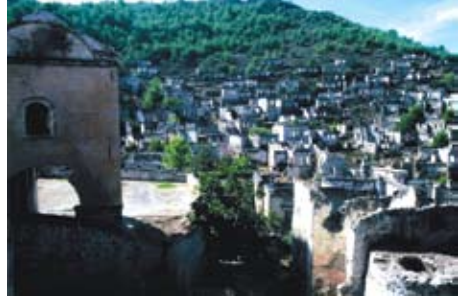
* Muğla Üniversitesi, Milas Sıtkı Koçman Meslek Yüksekokulu Öğretim Üyesi. (etikansema@gmail.com)

1. Kaya Köy

Anadolu'nun güneybatı ve Ege kıyı- larında yer alan Muğla ilinin Fethiye ilçesine bağlı Kaya köy, bölgede Kayaçukuru olarak adlandırılan alana kurulmuştur. Kayaçukuru denilen bu yer büyük ve verimli bir iç ovadır. Bu ovada Kaya köy ile birlikte Kınalı, Keçililer, Belen gibi başka köylerde bulunmaktadır (Anonim 2000a). Kaya köyün bazı kaynaklara göre 11. yüzyılda bazı kaynaklara göre de 14. yüzyılda Lykia uygarlığına ait Karmylasos kentinin kalıntıları üzerine kuruldu- ğu söylenmektedir (Anonim 2000b). MÖ 1400'lerde ortaya çıkan Lykia uygarlığı günümüzde Antalya ilinin batı kesimini Muğla ilinin ise güneydoğu ucunu, bir başka deyişle Teke yarımadasını kapsama- ktaydı. Konfederasyon oluşturarak yaşayan Lykia'lıların en önemli şehir- lerinden biri de Telmessos (Fethiye)du (Sevin 2001). Yaşadıkları iç karışıklıklar, savaşlar ve depremler Lykia uygarlığı- nı yıprattı ve ardından Bizanslıların ve Arapların istilası ile Lykia şehirleri öne- mini kaybetmeye başladı (Anonim 2000a, Sevin 2001). 1261'den sonra yöreye deniz yoluyla gelen ve sahil ile Denizli arasın- daki bölgeye yerleşen Türkmenler bura- da Mentешеoğulları Beyliğini kurdular ve bölgeye uzun zaman egemen oldular. 1424'de II. Murat'ın bu beyliğe son ver- mesi ile de yönetim Osmanlılara geçti (Merçil 1985).

Bu dönemde ticaret için yöreye ge- len Yunanlılar bugünkü Kaya köyün olduğu yere yerleştiler ve buraya Le- vissi adını verdiler. Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'nde de adı geçen bu şehir 20. yüzyılın başına kadar zengin bir kent olarak yaşamını sürdürdü. 1912 yılında 6500 kişilik nüfusa sahipti, zanaat atöl- yeleri, hastanesi, eczanesi kütüphanesi, okulları ve çarşısı ile görkemli bir kent- ti. Ayrıca bu dönemde Güney Ege'nin tek gazetesi "Karya" adıyla burada yayınlanı- yor ve bölgeye dağıtılıyordu (Yılmaz 1982, Anonim 2000a, Anonim 2003).

Kurtuluş Savaşı sonrasında 1922

Şekil 1. Kaya köy

yılında Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Yunanistan Hükümeti arasında im- zalanan mübadele anlaşması gereğince Kaya Köy'de yaşayan Rumlar ile Batı Trakya'da yaşayan Türkler karşılıklı ola- rak göç ettiler.

Ancak Batı Trakya'dan bu bölgeye gelen Türkler çevre ve yaşam koşullarına uyum sağlayamadıkları için kendilerine göre daha uygun olduğunu düşündükle- ri Manisa ve çevresine yerleştiler. Kaya köy'den ayrılan Rumlar ise Atina'nın 80 km uzağında kıyıya yakın bir yerde "Neo Levissi" (Yeni Levissi) adını verdikleri bir bölgede yaşamlarını sürdürmeye devam ettiler. Eski Kaya köy bugün, bir hayalet şehir görünümündedir (Anonim 2000a, Anonim 2000b, Anonim 2003a, Anonim 2003b) (Şekil 1).

2. Kaya Köy Halıları

Fethiye yöresinde iki tip halı do- kunmaktadır. Bunlardan biri seccade boyutunda üretilen, 18. ve 19. yüzyıla ait örnekleriyle çok az sayıda günümüze ulaşabilmiş "Meğri" (Makri) halıdır. Mihraplı olan bu halılar mihrap adedi- ne göre iki kapılı veya üç kapılı olarak isimlendirilmektedir. Halıların bordürle- ri geniştir ve motifler bordüre S şeklinde yerleştirilmektedir. Ayetlik (alınlık) bölü- mü ise dar dokunmaktadır. Genel olarak stilize edilmiş bitkisel motifler kullanılan ve renk bakımından oldukça zengin olan bu halılarda lacivert, kırmızı ve beyaz ço- ğunlukta olmak üzere, açık ve koyu sarı,

kızıl kahve, mavi, yeşil ve siyah renkler yer almaktadır.

Madalyonlu Fethiye halıları ise yörede dokunan ikinci tip halılardır ve bunlar “Kaya köy halısı” (Kaya halısı) olarak adlandırılmaktadır. Bu halıların 19. yüzyıldan öncesine ait olan örneklerine ulaşılamamaktadır. Stilize edilmiş bitkisel motiflerin madalyon veya köşe-göbek tarzında yerleştirilmesi ile oluşan Kaya köy halıları küçük boyutlu halılardır. Bu halılarda da lacivert ve kırmızı ana renk olmak üzere sarı, yeşil, siyah, mavi ve turuncu renkler kullanılmaktadır (Sanibel-li 1994).

Geçmişten bu yana aynı yörede dokunan bu iki tip halı bazı literatürde “Meğri halısı” adı altında yer almıştır. Birbirleri ile iç içe dokunarak gelişen ancak desen yönünden oldukça farklı olan bu halılar yüzyıllardır Kayaçukuru’nda yaşayan insanların duygularını, düşüncelerini, yaşam biçimlerini üzerlerindeki motifler yardımı ile yansıtmışlardır.

Günümüzde Kaya Köy’de, Kaya halısı olarak adlandırılan halı tipi dokunmaktadır. Meğri halısının dokunması ise artık bırakılmıştır.

Aynı yörede aynı zamanda dokunmaya başlanmış olan bu halıların tarihsel gelişim süreçleri araştırmamızda bir arada ancak “Kaya köy halılarının tarihi gelişimi” başlığı altında verilecektir.

2.1. Kaya Köy Halılarının Tarihi Gelişimi

17. yüzyıldan itibaren dokunduğu söylenen bu iki tip halı yörenin o dönemde önemli bir ticaret merkezi olması nedeni ile Meis adalı Rum tüccarlar tarafından uzun yıllar Avrupa’ya pazarlanmıştır. Önceleri okka ile sonraları da kilo ile işlem görmüşlerdir.

Halılarda kullanılan ilk motifler halkın kullandığı el araçlarından esinlenerek oluşturulmuş ve bunlara “oraklı”, “nacaklı”, “tahrallı” gibi isimler verilmiştir.

19. yüzyıl başlarında ticari amaçla dokuma yaygınlaşmış ve ağırlık hesabı ile satıldığı için kullanılan malzeme kalın

hazırlanmıştır. Özellikle ilmekler iki kat iplikle atılmıştır. Bu dönemde desende yozlaşma başlamış, Fransa’dan getirilen motifler halılara girmiş ve halı boyutlarında değişmeler görülmüştür. Orta halısı ve seccadelerin yanı sıra taban, duvar, heybe, divan halıları da dokunmaya başlanmıştır. Desenlerde de “göbekli”, “karanfilli”, “güllü” gibi çeşitler oluşmuştur.

20. yüzyılın başlarında ticarete görülen durgunluk sonucunda desenlerde yine yöresel motiflere dönüş başlamıştır. Bunlar “köşe göbek”, “katar”, “çocuklu”, “hocalar suyu”, “yeminli” adları ile bilinen günümüzde de hâlâ bazılarının dokunmasına devam edildiği yöre insanının kendi becerisini ve zevkini yansıtan motiflerdir (Anonim 1999, Etikan 2002).

2.2. Dokuma Tekniği

2.2.1. Kullanılan Araçlar

Anadolu’da el dokuması halıcılıkta araç olarak tezgâh, çözü aleti (ya da bu amaçla kullanılan iki adet kalın, sağlam ahşap çubuk), kirkit, makas ve bıçak kullanılmaktadır. Tezgâhlar, Sarmalı (Isparta tipi) ve Germeli (Hereke tipi) tezgâhlar olmak üzere iki tiptir. Sarmalı tip tezgâhlar dokunan halı alt merdanenin üzerine sarılarak halı dokunmasına devam edildiği için bu adı almıştır. Genelde ahşaptan yapılmaktadır. Son yıllarda metalden yapılanların kullanımı da artmıştır. Germeli tip tezgâhlar ise ülkemizde Hereke ve Kayseri yöresinde kullanılmaktadır. Bu tezgâhlar Sarmalı tip tezgâhların geliştirilmiş şekli olup halı hatalarını ve dokuma sırasındaki diğer olumsuzlukları azaltmaktadırlar.

Kaya Köy’de evlerde Sarmalı tip tezgâh (Şekil 2) köy içerisinde bulunan kursta ise Germeli tip tezgâh kullanılmaktadır.

Sarmalı tip tezgâhlarda çözü ayrı bir yerde, Germeli tip tezgâhlarda ise tezgâh üzerinde çözülmektedir. Sarmalı tip tezgâh kullanılan dokumacılar çözü çözüme işlemini çözü aletinde yapmaktadır. Bu alet iki metal çubuğun hareketli bir düzencek üzerine yerleştirilmesi ve çözü,

Şekil 2. Tezgah

boyunun bu hareketli düzenekle ayarlanabilmesini sağlayan basit bir araçtır. Çözgü çözme aletinin olmadığı durumlarda toprağa iki sağlam ahşap çubuk çakılarak da bu işlem yapılmaktadır.

Kirkit, düğüm atma işleminden sonra atılan atkı ipliğinin sıkıştırılmasını sağlamaktadır. Yöresel olarak değişik tipte olmakta ve değişik adlandırılmaktadır. Ayrıca yapıldığı hammaddeye göre de ahşap ve metal olarak ayrılmaktadır. Kaya Köy’de kullanılan kirkit ahşaptır ve iri, kısa dişlidir. Yörede kirkite “tokmak” da denilmektedir.

Halı yüzeyinden ilme ipliklerinin fazlalığını temizlemek amacıyla kullanılan makas çeşitli hav yüksekliklerine göre ayarlanabilir özelliktedir. Halı dokuma işleminde bir sıranın tamamlanmasından sonra o sıradaki yüzeyde kalan fazla ilme ipleri makas yardımı ile temizlenmektedir.

Dokuma sırasında ilme atıldıktan sonra ipliğin kesilmesi için bıçak kullanılmaktadır. Bıçaklar ahşap saplı ve küçük bir çakı boyutundadır. Sadece ipliği kesebilecek keskinlikte üretilmektedirler. Şekil 3’de yörede kullanılan kirkit, makas ve bıçak görülmektedir.

2.2.2. İplik hazırlama ve boyama

Yörede dokumacılar daha önceleri dokumada kullanacakları yün halı ipliklerini kendileri hazırlamaktaydı. Günümüzde ise artık hazır iplik satın alıp kullanılmaktadır. Bu hazır iplikleri de genelde boyanmış halde almaktadırlar. Çok az sayıda dokumacı hâlâ bitkisel

Şekil 3. (A) Kirkit(B) Makas(C)Bıçak.

boyalar ve kimyasal boyalarla ipliklerini kendileri boyamaktadır. Bu amaçla dokumacılar labada, kekik, sütleğen, çınar yaprağı gibi bitkileri su içerisinde kaynatarak elde ettikleri boyalı suya değişik renklerde ve miktarlarda kimyasal toz boya ilave ederek halılarda yıllardır kullandıkları geleneksel renk ve tonları elde etmektedirler.

Ayrıca pul halinde hazır olarak satın aldıkları çivit ile çömlek boyamacılığı yapan dokumacılar bunun için önce sarımsak, kahve ve küllü suyu (külü çökmüş) bir çömlek ya da plastik kap içerisine koyarak içine bir miktar çivit ilave etmekte ve yün ipliğini bu karışım içerisinde 3-5 gün bekletmektedirler. Bu yöntemle yapılan boyamalarda yün ıslak iken yeşil renk almakta, kuruyunca mavi renge dönüşmektedir.

2.2.3. Çözgü çözme

Kaya Köy’de halı dokumacılığında çoğunlukla sarmal tip tezgâhlar kullanılmaktadır. Bu nedenle çözgü tezgâh üzerinde değil ayrı bir yerde çözüldükten sonra tezgâha aktarılmaktadır. Bunun için yörede boş bir toprak alana iki ahşap ya da demir çubuk çakılmakta ve iki çubuk arasındaki mesafe dokunacak halının boyuna göre belirlenmektedir. Halının boyu hesaplanırken fire payları da dikkate alınmaktadır.

Çözgü üç kişi tarafından çözülmek-

tedir. Bir kişi önce çözüğü ipini çubuklardan birine sabitleyerek iki çubuk arasında sekiz harfi oluşturacak şekilde gidip gelmekte ve böylelikle bir çapraz oluşturarak istenilen sayıda çözüğü telini hazırlamaktadır. Diğer iki kişi ise çubukların başında çözüğü tellerini birbirine zincir düğümüyle bağlamaktadır. Bu işleme yörede “dığıtlama” denilmektedir.

Daha sonra bu çaprazlardan bir ip geçirilmekte ve bu iple çözügülerin karışması veya düğümlemesi önlenmektedir.

Çözüğü çözme işlemi tamamlandıktan sonra her iki baştaki çubukların olduğu yerden daha ince ve uzun demir çubuklar geçirilmekte ve çözüğü bu çubuklara aktarılmaktadır. Bu demir çubuklarda tezgâhın alt ve üst levent denilen birbirine paralel ana parçalarındaki yarıklara geçirilerek çözüğü tezgâha yerleştirilmektedir.

Çözügülerin elli adeti bir grup oluşturmaktadır. Dokunacak halının enine göre çözüğü sayısı bir elli, iki elli, dört elli, altı elli gibi ifade edilmektedir. Bazı halılarda bu gruplamamın dışında çözülen çözüğü var ise bu örneğin; altı elli + yirmi gibi belirtilmektedir. Kaya köy’de çözüğüye “eriş” denilmektedir.

2.2.4. Gücü bağlama

Gücü bağlama halı dokunmadan önce tezgâh üzerinde yapılması gereken çok önemli bir işlemdir. Çünkü atkı veya düğüm atıldıktan sonra çözüğü tellerinin çapraz yapılarak atkı ve düğümleri sıkıştırması gücü bağlama işlemi sonucunda gerçekleştirilmektedir. Bu çaprazlamamın yapılabilmesi için de çözügülerin istendiği anda bir kısmının öne bir kısmının da arkaya giderek atkı ve düğümleri sıkıştırmasını sağlayan bir sistemin oluşturulması şarttır. İkinci işlemde ise öndeki çözügüler arkaya, arkadaki çözügüler öne gelecek şekilde bir bağlamamın yapılması gerekmektedir.

Gücü bağlamamın yapılması için yörede çözüğü tezgâha nakledildikten sonra gücü tahtası yerleştirilmektedir. Gücü tahtası tezgâhın dikey yan ağacının birinden diğerine uzanan bir elemandır.

Bu ağacın sağ tarafından başlamak üzere çözügüler bir atlayarak bağlanmaktadır. Bu işlem sırasında çözüğü tellerinden biri boş bırakılmakta biri de gevşekçe bağlanmaktadır. Bu işlemde halının enindeki düğüm sayısı da dikkate alınarak 10 cm’deki bağlanacak çözüğü teli sayısına da özen gösterilmektedir. Bu işlemden sonra çözüğü telleri arasında, yarısı önde yarısı arkada kalacak şekilde varangelen ağacı yerleştirilmektedir. Böylece çözüğü tellerinden varangelen ağacının aşağı yukarı hareketi sırasında; bağlananlar önde kalmakta, bağlanmayanlar ise arkaya giderek çapraz oluşturmaktadır.

Yörede ayrıca bazen gücü tahtası kullanılmamakta, gücü bağlama işlemi 10 cm boyunda 1 cm çapında yuvarlak ahşap çubuklara çözüğü tellerinin gruplar halinde bağlanması ile yapılmaktadır.

2.2.5. Dokuma işlemi

Kaya Köy’de dokumacılar halı dokumadan önce özel olarak desen hazırlamaktadırlar. Dokumacılar desen olarak eskiden dokunmuş halıları kullanmaktadırlar. Tersî dışarıda kalacak şekilde rulo yaptıkları halıları tezgâhın üst kısmına iplerle bağlayarak asmakta ve desene bu halıların tersinden bakarak kendi halılarını dokumaktadırlar (Şekil 2).

Dokuma aşamasında düğüm atma işlemine başlamadan önce çiti ve kilim örgü yapılmaktadır.

Yörede çiti örme işlemi için çözüğü telleri çift olarak alınmakta ve bu çiftler atkı ipiyle zincir örgü şeklinde bağlanmaktadır. Bir sıranın bağlanma işlemi bittikten sonra ikinci sıraya geçilmekte ve ikinci sırada birinci sırada uygulanan işlemin tersî yapılmaktadır. Çiti örgü halının saçaklarını sağlamlaştırmak amacıyla örülmektedir.

Kilim örgü ise çiti örgüden sonra genelde 2-5 cm civarında bezayağı dokuma tekniği ile dokunan kısımdır. Kilim örgü dokumada atkı ipi kullanılmaktadır. Yörede kullanılan atkı ipleri genelde kırmızı renktedir. Bu nedenle kilim örgüler renkli olmaktadır.

Çiti ve kilim örgü tamamlandıktan sonra ilmeli yüzeyin dokunmasına geçilmektedir. İlmeli yüzeyin dokunmasında atılması zor, zahmetli ama sağlam olan Türk (Gördes) düğümü kullanılmaktadır.

Bunun için ilmelik iplik çift çözgü telinin önce arasından geçirilip soldakinin arkasından önüne alınmakta ve daha sonra sağdakinin arkasına atılıp yine iki çözgü telinin arasından geçirilerek öne getirilmektedir. İlme ipliğinin önde kalan ucu da bıçak yardımı ile kesilmektedir. Yörede ilme ipine “sömen” denilmektedir.

Bir sıra düğüm atma işlemi tamamlandıktan sonra çapraz oluşturan çözgü iplerinin arasından biri sağdan sola diğeri soldan sağa olmak üzere iki kere atkı atılmaktadır. Yörede düğüm atılan bir sıraya “sıyırdım”, atkıya da “argeş” denilmektedir. İki kez atılan atıkların üzerine “zincef” olarak adlandırılan daha kalın bir atkı ipliği daha atılmakta ve kirkit ile atkılar sıkıştırılmaktadır. Sıkıştırma işleminden sonra bu daha kalın iplikten yapılan baskı atkısı çıkarılmaktadır.

İlmeli yüzeyin dokunması tamamlandıktan sonra tekrar kilim örgü ve çiti örgü yapılarak dokuma işlemi bitirilmektedir. Uygun uzunlukta saçak bırakılarak çözgüler kesilmekte ve halı tezgâhtan çıkarılmaktadır.

3. Kaya köy halılarının renk, motif ve desen özellikleri

Kaya köy halıları küçük boyutlu, köşeli ve göbekli halılardır. Çiçek, yaprak, dal gibi bitkisel motiflerin ağırlıklı olarak dokunduğu bu halılarda zeminde genel olarak kırmızı ya da lacivert renkler kullanılmaktadır. Bitmez köşe, Yeminli, Hayriler, Borulu, Yapraklı ve Dügmeli yörede dokunan bazı desenlerdir.

3.1. Bitmez köşe

Bu desenle dokunan halılarda köşe motifi köşede tamamlanıp bırakılmakta, halının dört kenarında da devam etmektedir. Motif köşede bitirilmediği devam ettiği için de bu desene bitmez köşe adı verilmektedir. Göbekte iri bir

Şekil 4. “Bitmez köşe”

madalyon motifi, onun her iki kenarında da daha küçük olan madalyonlar yer almaktadır. Bordür ise çiçek ve yaprak motiflerinin halının çevresinde sıralanması ile oluşmaktadır. Zeminde kırmızı renk, motiflerin dokunmasında da mavi, yeşil, hardal, turuncu renkleri kullanılmaktadır. Ayrıca halının dört tarafını çevreleyen motiflere beyaz ve siyah renklerle kontür yapılmaktadır (Şekil 4).

3.2. Yeminli

Bu desende köşe ve göbek motifleri sert hatlıdır. Siyah ve beyaz renk ile dokunan konturlarla hatları daha da belirginleştirilmektedir. Dış kenarda yer alan dar bordürde dallarla birleştirilmiş yaprak motifleri bulunmakta ve halının zemini kırmızı renk ise göbek motifi ve bordürün zemini mavi, halının zemini mavi renk ise göbek motifi ve bordürün zemini kırmızı renk olmaktadır.

Seccadeden daha küçük boyutta dokunan bu halılarda yine göbekte ve köşe motiflerinde çeşitli çiçek ve yaprak

Şekil 5. “Yeminli” (kırmızı zeminli).

Şekil 6. "Yeminli" (mavi zeminli).

motiflerinin stilize edilmiş formları yer almaktadır. Kırmızı ve mavi ağırlıklı olmak üzere, yeşil, beyaz, siyah, sarı ve kahverengi kullanılan renklerdir (Şekil 5 ve Şekil 6).

3.3. Hayriler

Seccade boyutunda dokunan bu halılarda göbekte iri bir madalyon köşelerde köşe motifi yer almakta motiflerin hatları kontürlerle belirginleştirilmektedir. Geniş bordür simetrik çiçek motiflerinin ters ve düz yerleştirilmesi ile dar bordür ise küçük çiçek motiflerinin dallarla birbirine bağlanarak sıralanması ile oluşmaktadır. Zeminde kırmızı renk kontürlerde açık ve koyu yeşil kullanılmaktadır. Köşe ve göbek motiflerini oluşturan stilize bitkilerin dokunmasında ise açık mavi, yeşil, pembe, beyaz, bordo renklerinden yararlanılmaktadır (Şekil 7).

3.4. Borulu

Adını köşe motifinden zemine doğru yerleştirilmiş boru çiçeğinden alan bu desende de ortada iri bir göbek motifi ve köşe motifleri yer almaktadır. Geniş bor-

Şekil 7. "Hayriler"

Şekil 8. "Borulu"

dürde iri çiçek motifleri dallarla birleştirilmekte ve bir ters bir düz şekilde dokunarak sıralanmaktadır.

Zeminin kırmızı renk olduğu bu halılarda da yine göbek ve köşe motifleri çeşitli bitkisel motiflerin bir arada kullanılması ile oluşmaktadır. Kırmızının dışında yeşil, mavi, pembe, bordo, beyaz ve hardal renkleri de kullanılmaktadır (Şekil 8).

3.5. Yapraklı

Çeşitli boyutlarda dokunan bu halılarda iri yaprak ve çiçek motifleri tekrarlanarak sıralanmaktadır. Zemin krem ve bej rengi gibi açık renkler olmaktadır. Halının kenarları boş bırakılmakta yani bordür dokunmamaktadır. Motifin oluşturulmasında kırmızı beyaz siyah, sarı, turuncu renkler kullanılmaktadır (Şekil 9).

3.6. Düğmeli

Köşe motiflerine basamaklı şekli veren ve köşenin kenarında sıralanan kü-

Şekil 9. "Yapraklı"

Şekil 10. "Düğmeli".

çuk yaprak motiflerinden dolayı düğmeli adını almaktadır. Kırmızı zemin üzerinde iri bir göbek motifi, her iki kenarda da birbiri ile birleşik köşe motifleri bulunmaktadır. Geniş bordürde iri çiçek ve yaprak motifleri dar bordürde ise küçük çiçek motifleri sıralanmaktadır. Bordür zemininde mavi, köşe motifinin zemininde hardal sarısı rengi kullanılmaktadır. Pembe, açık mavi, beyaz, bordo, siyah, açık yeşil kullanılan diğer renklerdir (Şekil 10).

3.7. Yörede dokunan bir seccade

Bu halılarda da diğerleri gibi stili-ze bitki motifleri ile oluşturulan köşe ve göbek motifleri yer almaktadır. Ancak göbek motifi halının ortasında her iki kenara doğru bakıldığında simetrik değildir. Seccade olarak kullanıldığı göz önüne alınırsa mihrap ve ayetliğin yerinin belirlenmesi amacı ile bu şekilde dokunduğu düşünülmektedir. Zemin kırmızı renktir. Bordürde çiçek ve yaprak motifleri bir

Şekil 11. Seccade.

ters bir düz olarak sıralanmaktadır. Köşe motifleri birleşiktir ve kenarlarında siyah ve beyaz renklerle dokunmuş kontur bulunmaktadır. Ayrıca halıda mavi, sarı, bordo renkleri de kullanılmaktadır (Şekil 11).

4. Sonuç

21. yüzyılın ilk yıllarını yaşadığımız bu günlerde Kaya Köy'de halıcılık eskisi kadar yoğun yapılmamaktadır. Turizm bölgesi olan ve halkın turizmden daha kolay ve daha çok gelir elde ettiği bu yörede halı dokunan ev sayısı giderek azalmaktadır. Ancak yörede halıcılığı canlandırmak, özgün desenleri gençlere öğretmek amacıyla bir kurs faaliyet göstermektedir. Bu kursun çalışmaları sonucunda hem kursa devam eden gençlere gelir elde edebilecekleri bir iş kolu, bir sanat öğretilmiş olacak hem de Kaya Köy halıları Türk halıcılığı içinde kendine özgü renk, motif ve desen özellikleri ile yer almaya devam edecektir.

KAYNAKLAR

- 1999, Fethiye ve Yöresi El Sanatları, Fethiye Halk Eğitim Müdürlüğü Raporu, Fethiye.
- 2000a, Dünya'da Dostluk ve Barış Kayaköyü., Mimarlar Odası Konut (1) Röleve Raporu.
- Kaya Köyü Canlanıyor., www.milliyet.com.tr.
- Erişim tarihi: 20-09-2003
- Kaya Köy Tanıtım Raporu, www.mimarlarodasi.org.tr .Erişim tarihi: 30-09-2003
- Hayalet Şehir Kaya Köy, www.turizmdebus. Erişim tarihi: 20-09-2003
- Etikan, (Sema),2002, *Muğla İlinde El Dokuması Halıcılık Ve Üretilen Halıların Bazı Teknolojik Özellikleri Üzerinde Bir Araştırma*, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Ev Ekonomisi Anabilim Dalı Doktora Tezi (Basılmamış).
- Merçil, (Erdoğan), 1985, *Müslüman Türk Devletleri Tarihi*, İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 3316. Edebiyat Fakültesi Yayınları no: 3211. 392s. İstanbul.
- Sambelli, (Erol), 1994, *'Günümüz Türk Halılarının Yozlaşma Nedenleri'*, Kamu ve Özel Kuruluşlarla Orta Öğretimde, Üniversitelerde El Sanatlarına Yaklaşım ve Sorunları Sempozyumu Bildirileri., Türk Tarih Kurumu Basımevi, 383-390. Ankara.
- Sevin, (Veli), 2001, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası I, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu. Türk Tarih Kurumu Yayınları, VI. Dizi, Sayı 50., Türk Tarih Kurumu Basımevi, 306 s. Ankara.*
- Yılmaz, (M.Kazım), 1982, *Her Yönüyle Fethiye*, Emek Matbaası , 280 s.